

เทศน์เช้า วันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขาว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรม สังฆธรรม เห็นใหม่ เขาบอกว่า ธรรมะร่วมเย็น ธรรมะร่วมเย็นเป็นสุข ธรรมะชโลมโลก โลกจะอยู่ได้ด้วยศีลด้วยธรรม

คำว่า “อยู่ได้ด้วยศีลด้วยธรรม” มันสังฆธรรมเข้าหัวใจนะ สิ่งที่เขาหัวใจ เวลาฟังเทศน์ฯ ฟังเทศน์เพื่อสะท้อนกิเลส เวลากิเลส กิเลสมันอ้างธรรมะขึ้นมา มันก็อ้างธรรมะเหมือนกัน เวลากิเลสบังเงาๆ เอาธรรมะมาอ้างอิงกัน เวลาอ้างอิงกันแล้วเราแยกไม่ออกว่าสิ่งใดเป็นธรรม สิ่งใดไม่เป็นธรรม

คำว่า “สิ่งใดเป็นธรรม สิ่งใดไม่เป็นธรรม” ธรรมะเป็นธรรมชาติ ธรรมะเป็นธรรมชาติ เห็นใหม่ ถ้าธรรมชาติให้ความร่วมเย็นเป็นสุขนั้นเป็นธรรมชาติอันหนึ่ง ถ้าธรรมชาติมันเกิดสันนามิ เกิดวาทภัย ธรรมชาตินั้นก็เป็นธรรมชาติที่ทำให้เราทุกข์เรายากเหมือนกัน

ฉะนั้น หัวใจของคนถ้ามันมีหลักมีเกณฑ์ คำว่า “มีหลักมีเกณฑ์” เริ่มต้นจากว่าจิตใจเราเป็นสาธารณะ เราเห็นสังคมแล้วเราช่วยเหลือเจือจานเขา เราไม่เอารัดเอาเปรียบเขา คุณสิ พ่อแม่มีความเมตตา ความรักของพ่อแม่เป็นความรักที่สะอาดบริสุทธิ์ใจ ลูกจะเกิดมาขนาดไหนพ่อแม่ก็รักลูกทั้งนั้นนะ ความรักของพ่อแม่เป็นความรักที่สะอาดบริสุทธิ์ใจ

แต่ความเมตตาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเหมือนดังดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ เวลาฉายแสงลงมาในโลกนี้ ไม่มีบ้านคนรวย คนจน บ้านคนทุกข์ คนมีความสุข เสมอภาคกันๆ คำว่า “เสมอภาค” อันนั้นเพราะว่าจิตใจท่านเป็นธรรม จิตใจท่านเป็นธรรมนะ สังฆธรรม ท่านอยากหรือสัตว์ขนสัตว์ ถ้าอยากหรือสัตว์ขนสัตว์ สังฆธรรมอันนี้เข้ามาในหัวใจของเรา ศีลสมาธิ ปัญญา

ถ้าศีล สมาธิ ปัญญา ปัญญาที่เกิดจากภาวนามยปัญญา ปัญญามันชำระล้างกิเลส ปัญญามันถอดถอนอันนั้น ศาสนาพุทธศาสนาแห่งภาวนามยปัญญา ปัญญาอันนั้นปัญญาเลอเลิศ แต่ปัญญาของเราเป็นสัญญา ปัญญาของเรามันเจือด้วยอวิชา ด้วยกิเลส

เวลาฟังธรรมๆ เริ่มต้นจากวุฒิภาวะที่มันอ่อนด้อย เวลาเรามีความซุ่มซ่องหมองใจของเรา ถ้าเราได้มีผู้ใหญ่ตักเตือน ให้ธรรมเป็นทานๆ ให้ธรรมเป็นทานคือสัจจะ คือความจริง คือวิชาการ ถ้าเราให้วิชาการกับเด็กๆ เด็กๆ อะไรถูกต้องดีงาม คัดแยกให้เป็น ถ้าเด็กๆ มันคัดแยกไม่ได้ว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด มันทำไปโดยความรู้เดียวสา อันนั้นมันจะเป็นธรรมใหม่ละ มันก็ไม่เป็นธรรม เพราะอะไร เพราะมันขาดสติมันขาดปัญญาที่รู้แจ้ง ถ้ามันปัญญาที่รู้แจ้ง มันจะเข้าใจได้เลยว่าสิ่งใดผิดสิ่งใดถูก สิ่งใดควรและสิ่งใดไม่ควร

ถ้าสิ่งใดที่ไม่ควร เราไม่ควรทำเลย สิ่งใดทำแล้วเสียใจภายหลัง สิ่งนั้นไม่ดีเลย สิ่งนั้นไม่ดีเลย แต่เวลาทำไป เรามีสติปัญญามากน้อยแค่ไหน ถ้าเรามีสติปัญญามากน้อยแค่ไหน ให้ธรรมเป็นทานๆ ให้ธรรมคือให้ทางวิชาการ ถ้าให้วิชาการแล้วให้ธรรมเป็นทาน แต่เวลาให้ธรรมเป็นทานแล้ว เราได้รับมาแล้ว เรามีความจริงมากน้อยแค่ไหน ถ้าเรามีความจริงมากน้อยแค่ไหน เห็นใหม่ จากใจดวงหนึ่งสู่ใจดวงหนึ่ง

เวลาหลวงตาท่านสงสัยมาก เวลาท่านประพฤติปฏิบัตินะ สงสัยถึงหลวงปู่แหวน “เราสู้ๆ” มันมีแต่เกียรติศัพท์เกียรติคุณเรื่องเหรียญ เรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ท่านก็แปลกใจว่าหลวงปู่แหวน ท่านก็อยู่มาอยู่กับหลวงปู่มั่น ท่านถึงพยายามชวนชวนไปหาหลวงปู่แหวน มีโอกาสก็เข้าไปถามท่าน เข้าไปถามท่าน ถามปัญหาข้อแรกไป ท่านตอบมา ๑๕ นาที ถามข้อที่สอง ท่านตอบอีก ๔๕ นาที โอ๊ย! ตอบเต็มทีเลย

แล้วออกมาเต็มทีเลย พอออกมาเต็มทีแล้วก็ถามมา “มหามีอะไรสงสัยไหม ถ้ามีอะไรสงสัย คำนมา”

“ผมไม่สงสัยหรอกครับ ผมหาฟังธรรมแบบนี้ ผมหาข้อเท็จจริงแบบนี้”

ข้อเท็จจริงแบบนี้มันอยู่ในใจของหลวงปู่แหวน เพราะหลวงปู่แหวนเป็นลูกศิษย์หลวงปู่มั่น แต่เวลาญาติโยมที่ไปหา เขาไม่ไปหาสังฆกรรมอันนี้ เขาไม่หาคุณธรรมอันนี้ เขาไปหาเหรียญ เขาไปหาเหรียญ เขาไปหาสิ่งศักดิ์สิทธิ์กัน นี่วุฒิภาวะของคนมันเข้าไม่ถึงเอง ถ้าเข้าไม่ถึง แต่

ท่านก็สงสัยอยู่ เวลาสงสัย เห็นใหม่ นี่เวลาท่านมีความจริงในหัวใจอันนั้น สิ่งที่ตั้งจะความจริงอันนั้น แต่ในเมื่อโลกเขาหวังพึ่งแค่นี้ เขาหวังพึ่ง “เราสู้ๆ” เราสู้ก็เรารู้ แต่ตั้งจะความจริงใจ

ถ้าตั้งจะความจริง ถ้าจิตใจของครูบาอาจารย์ของเราท่านสงสัย หลวงตาท่านสงสัย ท่านก็ขึ้นไปสนทนาธรรมกับท่าน พอมันเปิดก็อก เปิดธรรมนั้น ตั้งจะออกมา มันก็อันเดียวกัน อันเดียวกัน แต่เราตี เราแยกแยะไม่ได้ เราแยกไม่ถูกว่าสิ่งใดมันถูกต้องหรือไม่ถูกต้องไป ถ้าไม่ถูกต้อง เขาถึงวัดกันตรงนี้ คีต ๕ คีต ๘ คีต ๑๐ คีต ๒๒๗ การกระทำของเราจะถูกต้องดีงามหรือไม่ การถูกต้องดีงามของเรา เราพอใจของเราใจ เราว่าเราถูกต้องดีงามไป แต่เวลาเขาวัดกัน เขาวัดด้วยคีต ๕

คีต ๕ นะ เราไม่เบียดเบียนกัน ปานาติปาตา คือเราไม่ฆ่าสัตว์ แต่ถ้าพระกรรมฐานนะ เขาไม่เบียดเบียนกัน การเบียดเบียนกัน การพุดจาถากถางกัน นั่นคือทำร้ายกันแล้ว

เราไม่หยาบคายของใคร เราไม่หยาบต้องของใครด้วยการลักขโมย

เราไม่ผิดครอบครัพลูกเมียของใคร แต่ครอบครัของเรานี้คีต ๕

เราไม่โกหกมดเท็จ

เราไม่อยู่กับของมีนเมา

นี่คีต ๕ คีต ๕ เป็นเครื่องวัดใจ วัดว่าความดีของเรา ใครก็ว่าทำคุณงามความดี ใครก็ว่าเป็นธรรมๆ มันธรรมถูกต้องตรงไหน วัดกันด้วยคีต ๕ คีต ๘ คีต ๑๐ คีต ๒๒๗

ถ้าคีต คีตคืออะไร? คีตคือรู้กัน รู้กันให้ใจมันสงบเข้ามา ถ้าใจมันสงบเข้ามา เราจะค้นคว้าของเราแล้ว ถ้าเราค้นคว้า จิตมันสงบแล้ว ถ้าจิตสงบ นี่ใจ ที่ทำให้ธรรมเป็นทานๆ ถ้าให้ธรรมเป็นทานแล้ว เราศึกษาตั้งจะอันนั้นมา คือทางวิชาการอันนั้น แล้วถ้าเรามาทำของเราไป เรามาทำของเรา ถ้าเราทำของเรา

หัวใจเรียกร้องความช่วยเหลือ ความทุกข์ความยากของหัวใจเรียกร้องตั้งจะธรรมๆ ถ้าตั้งจะธรรมที่เราไปศึกษามานั่นมันชื่อของมัน นั่นมันชื่อของมัน นั่นคือทางวิชาการที่เข้ามาในหัวใจนี้ ฉะนั้น ชี้นำเข้ามาในหัวใจนี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกพระอานนทนะ “อานนท เธอบอกบริษัท ๔ เถิด ให้ปฏิบัติบูชาเราเถิด ให้ปฏิบัติบูชาเราเถิด”

หายใจเข้านึกพุท หายใจออกนึกโธ นั่นนั่นมันจะได้มีสัมมาสัมมาจริงขึ้นมา ถ้ามีสัมมาสัมมา คุณธรรมอันนั้นมันจะเข้าไปในหัวใจ “ให้ปฏิบัติบูชาเราเถิด ปฏิบัติบูชาเราเถิด”

ทีนี้เวลาเราอยู่ทางโลก ในเมื่อหัวใจของเราเป็นโลก หัวใจของเราเป็นโลกมันก็เอารัดเอาเปรียบ มันบีบบังคับ ไฟ มันเบียดเบียนหัวใจเรา กิเลสมันเบียดเบียนหัวใจเรา ฟังธรรมๆ ก็เพื่อความปลอดโปร่ง เพื่อความปลอดโปร่ง เพื่อจิตใจเป็นสาธารณะ จิตใจยอมรับเหตุรับผล ถ้ายอมรับเหตุผล นี่ความดีทางโลก

โลกเขาชวนชวายนกัน เขาทำคุณงามความดีกัน มันเป็นความดี ไซ้ มันเป็นความดี เรามีกตัญญูกตเวที เราระลึกถึงกัน เป็นความดีทั้งนั้นนะ นี่บุญกุศล บุญกุศลเป็นอามิสทำให้เกิดในวิญญูะ เวียนว่ายตายเกิดในทางที่ดี

บาปอกุศล ทำสิ่งใดก็แล้วแต่ ทำเพื่อเอารัดเอาเปรียบเขา เพื่อเหยียบย่ำเขา ทำลายเขา เพื่อผลประโยชน์ของตนเอง ของเราคนเดียว เวลาตายไปแล้วตกนรกอเวจีไป เวลานั้นเป็นเรื่องของบุญกุศล มันเป็นเรื่องของอามิส ทำคุณงามความดี ความดีก็เป็นความดีทางโลก

ถ้าความดีของเรา ความดีเรามีสติปัญญา มีสติปัญญารู้เท่าทันความคิดของตน ถ้ารู้เท่าทันความคิดของตน นี่ความดีของเรา

เวลาเราทำบุญกุศล เราอุทิศส่วนกุศลให้ปู่ย่าตายายของเรา ให้สรรพสัตว์ทั้งหลาย ให้สิ่งที่มีผู้ทุกข์ทุกข์ได้ยาก ขอให้มีความสุขๆ เถิด สัพพะ สุตตา สัตว์ทั้งหลาย จงมีความสุขๆ แล้วสัตว์ตัวเราละ สัตว์ในหัวใจเราละ ที่หัวใจมันติดข้องอยู่นี่ละ เราก็อุทิศส่วนกุศลให้คนอื่นหมดแล้ว เราก็ได้ทำบุญกุศลมามหาศาลแล้ว แต่ทำไมใจเรายังดิ้นรนอยู่นี่ละ ถ้ามันดิ้นรน เราจะทำของเราเองแล้ว เราจะมีคุณธรรมในหัวใจของเรา ถ้ามีคุณธรรมในหัวใจของเรา ถ้ามีสติปัญญาอย่างนี้มันเห็นคุณค่า พอเห็นคุณค่า เติมน้ำใจ นิ่งสมาธิภาวนา

เวลาทำบุญกุศล เราต้องหาปัจจัยเครื่องอาศัยมาเพื่อเสียสละ เสียสละให้เป็นการแสดงออกของน้ำใจ ใจมันได้เสียสละออก นั่นเป็นปฏิภาห ผู้ให้ให้ด้วยความบริสุทธิ์ ขณะให้ให้แล้ว ผู้รับรับด้วยความสะอาดบริสุทธิ์ของท่าน ปฏิภาห เราได้ทำสมบุญของเราแล้ว ถ้าทำสมบุญของเราแล้วมันปลอดโปร่ง มันคิดว่าจะทำให้ดีขึ้นไปกว่านี้

ถ้าดีขึ้นไปกว่านี้นะ หายใจเข้านึกพุท หายใจออกนึกโธ นี่คำบริกรรม เราปฏิบัติบูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ถ้าเราปฏิบัติบูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต พอจิตมันสงบเข้ามา มันมหัศจรรย์ มหัศจรรย์จิตของเราเอง นี่ไปเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พุทธะ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ทั้งๆ ที่มันมีอยู่กับเรามาตั้งแต่ต้น มันมีอยู่กับเรามาตั้งแต่ปฏิสนธิในไข่ ในครรภ์ ในน้ำคร่ำ ในโอปปาติกะ ตั้งแต่มันเกิด

ถ้ามันไม่เกิดมันก็มีของมันอยู่แล้ว มันมีของมันคือมันเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ แต่มันไปเกิดในสถานะของอะไรล่ะ มันเกิดเป็นเทวดา อินทร์ พรหม เกิดเป็นมนุษย์ เกิดเป็นอะไร นี่มันมีของมันอยู่แล้ว แต่กิเลสมันครอบงำ หัวใจเรานี้แหละ หัวใจเรานี้แหละที่ทำให้ธรรมเป็นทานๆ ให้ธรรมเป็นทานคือให้สังสารตัวเอง ให้สังสารหัวใจของตัวเอง ให้สังสารเรานี้ ถ้าสังสารเรา กิเลสมันปิดหูปิดตา พยายามชวนขวายอยู่เพื่อปรนเปรอมัน แล้วเวลาทำบุญกุศลก็เพื่อบุญกุศล เพื่อบุญกุศลมันก็เป็นอามิส เป็นอามิสมันเป็นวิฤทธิภาวะที่เริ่มฝึกหัด

พอฝึกหัดขึ้นมาแล้ว เวลาทางวิทยาศาสตร์ “เราต้องชวนขวายขนาดนี้เชียวหรือ ทำบุญกุศลขนาดนี้”

นั่งเฉยๆ นั่งเฉยๆ หายใจเข้านึกพุท นั่งเฉยๆ หายใจออกนึกโธ มันพัฒนาขึ้นแล้ว จากที่เป็นวัตถุมันก็เป็นนามธรรม จากที่เป็นนามธรรมนะ มันมีพุทธานุสติ มันเกาะไว้ จิตต้องเกาะไว้ จิตของเราแท้ๆ เลย แต่มันพึ่งตัวมันเองไม่ได้ แล้วมันให้กิเลสมันหลอก ใ้หนู่นักดี ใ้หนู่นักดี ไปข้างหน้าจะดี ไปที่หนู่นักดี มันไปหมดเลย

เราบริกรรม ระลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า รัตนตรัย พระพุท พระธรรม พระสงฆ์ แก้วสารพัดนึก เราพยายามบริกรรมหายใจเข้านึกพุท หายใจออกนึกโธ นี่มันเกาะ นี่ไง เป็นชื่อขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ระลึกถึงพ่อถึงแม่ของเรา เราจะชื่อของไปฝากพ่อ ฝากแม่ของเรา แต่เรายังกลับไม่ถึงบ้านของเรา เราก็ไม่มีโอกาสเอาของนั้นฝากยื่นใส่มือพ่อแม่เรา

นี่ก็เหมือนกัน พุทธะ พุทโธ หายใจเข้านึกพุท หายใจออกนึกโธ คำบริกรรม เราจะไปบูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่เรายังไม่เข้าไปถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราก็ยังไม่เห็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หายใจเข้านึกพุท หายใจออกนึกโธ ระยะเดินทาง

ของจิต จิตมันจะเดินทางเข้าไปสู่ใจของเราเอง พอเข้าไปถึงใจ ไปถึงตัวของพุทธะ คำบริกรรม นั้นจะหายไป นี่ไง เราจะไปเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

เราซื้อของไปฝากพ่อแม่ของเรา เรายังไม่ถึงพ่อแม่ของเรา เราชะลิกถึงพ่อแม่ของเรา เดียวไปให้พ่อแม่เรา พ่อแม่จะดีใจ เดียวไปให้พ่อแม่ พ่อแม่จะชื่นใจ พ่อแม่จะคิดถึงเรา โอ้! เป็นลูกที่ดี พอไปยื่นให้พ่อแม่ น้ำตาไหล มีแต่ความสุข กอดคอกันร้องไห้

นี่ก็เหมือนกัน พุทโธๆๆ จะไปเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเรา เวลาเข้าไปถึงนะ มันแปลกประหลาดมหัศจรรย์ พอแปลกประหลาดมหัศจรรย์ มันถึงบอกว่า เราศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ บุญกุศลจะมีหรือเปล่า นรกสวรรค์จะมีหรือเปล่า มรรคผลนิพพานจะมีหรือเปล่า สงสัยไปหมด

แต่พอเข้าไปถึง พอเข้าไปถึงพุทธะ ไปเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต มันมันใจเลย อ้อ!

นี่ไง ที่บอกว่าเกิดมา นาย ก. นาย ข. นาย ง. ก็เป็นที่ทะเลียนบ้าน ทะเบียนบ้านเราก็ลงทะเบียนบ้านว่าเรานับถือศาสนาพุทธ แล้วนับถือศาสนาพุทธ ศาสนาพุทธสอนอย่างไร

“ไม่รู้”

พอพูดถึงอริยสัจ พูดถึงทุกข์ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค นี่พูดถึง เราก็ออกกันไป ศึกษา มาศึกษามากี่ชิ้นใจชิ้นบาน เพราะมันเป็นการศึกษา มันมีความรู้ มีองค์ความรู้ มีองค์ความรู้ก็ถือตัวถือตน อีโก้มันก็ใหญ่ขึ้น ยิ่งศึกษามากเท่าไรยิ่งมีปัญญามาก ยิ่งมีปัญญามากเท่าไร ปัญญาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็เลศเอาไปใช้ก็มาเหยียบย่ำตัวเอง เหยียบย่ำตัวเองก็คือมันไม่เห็นพุทธะ มันไม่เห็นตัวของเราเอง

ศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าศึกษามาเป็นปัญญา ศึกษาเป็นแนวทาง แล้ววางไว้ นี่เป็นขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาเราจะทำขึ้นมา สติก็เป็นสติของเรา มีสติแล้วมันระลึกได้ก็ระลึกพุทโธได้ ถ้ามีสติ มันใช้ปัญญาอบรมสมาธิได้ พอมันพิจารณาของมันด้วยการกระทำของเรา ด้วยการกระทำของเรา

ที่ศึกษามา ศึกษาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามา ก็เลสมันเอามาอ้างอิงว่ามันมีความรู้ แต่เวลาเป็นความจริงขึ้นมา ตัวมันรู้ ตัวมันรู้ พอตัวมันรู้ นี่ไง นรกสวรรค์จะมีหรือไม่มี ก็ไอ้ตัวนี้แหละมันจะไปนรกไปสวรรค์ ไอ้ตัวนี้ที่มันตัวเกิด ไอ้ตัวนี้มันเป็นตัวจะรู้ มันจะซาบซึ่งที่ว่านรกสวรรค์มีหรือไม่มี มรรคผลนิพพานมีหรือไม่มี เพราะอะไร

เพราะถ้าเข้าไปถึงพุทธะ แก้วสารพัดนึก นึกอะไรละ มันก็วางหมด วางหมดมันก็ปลอดโปร่ง ปลอดโปร่งก็เป็นตัวจริงของมัน แล้วเป็นตัวจริงจริงๆ ด้วย ตัวจริงที่เป็นปัจจัยตั้งด้วย ตัวจริงที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ต้องบอกด้วย ตัวจริงที่ไม่ต้องให้ใครมายืนยันด้วย มันเป็นตัวจริงที่มันเห็นของมันเองไง

นี่ไง การแสดงธรรมๆ ฟังธรรมๆ ฟังเพื่อเหตุนี้ ทำได้จริงมันเป็นจริงๆ ถ้าทำยังไม่จริงก็ฟังไว้ ฟังไว้เป็นแนวทาง ฟังไว้เป็นสิ่งที่เราจะชวนขายของเรา นี่ไง ให้ธรรมเป็นทานๆ ลัจธรรม ถ้าเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมาให้เป็นความจริงของเรา ถ้าเป็นความจริงของเรา “ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต” แล้วถ้าเป็นความจริงอันนี้ขึ้นมา แล้วมันไม่สงสัยสิ่งใด ถ้าความไม่สงสัย ไม่สงสัยเรื่องมรรคเรื่องผล ถ้าไม่สงสัยเรื่องมรรคเรื่องผล ไม่สงสัย แต่ที่มันเป็นจริง มันเป็นเรื่องมากน้อยขนาดไหน คุณธรรมมีมากน้อยขนาดไหนมันก็รู้ได้มากขนาดนั้น

บุคคล ๔ คู่ ถ้าใครจิตใจที่สูงส่งกว่า มันจะดึงจิตใจที่ต่ำกว่า เราอยู่ที่ต่ำกว่า เราอยู่เบื้องล่าง เราจะไม่ว่าข้างบนจะมีอะไรบ้าง แต่คนที่อยู่ข้างบน ข้างบนเขาก็รู้ของเขาแล้ว แล้วเขาก็ว่าจะขึ้นข้างบนได้ เขาต้องผ่านจากข้างล่างขึ้นมา แล้วคนที่จะผ่านขึ้นมา เขาจะรู้ว่าจิตใจมันจะผ่านประสบลสิ่งใดบ้าง

ถ้ามันยังไม่ผ่านสิ่งใด นี่มันกระโดดข้ามมาเลย กระโดดข้ามมามันเป็นกิเลส ทางลัดๆ นะ กระโดดข้ามมาเดี๋ยวก็ต้องกระโดดกลับไป กระโดดขึ้นมาแล้วมันไม่มีที่พัก กระโดดขึ้นไปแล้วก็ไปอยู่บนอากาศ มันก็ลอยละลิว เดี๋ยวก็ตกมา ตูบ!

กระโดดขึ้นไปไม่ได้ มันต้องเป็นสัจจะความเป็นจริงขึ้นมา คือ สมาธิ ปัญญา มันจะมีคุณธรรมของมันขึ้นมา ถ้าทำขึ้นมาแล้ว จิตใจที่ขึ้นมาแล้วเป็นปัจจัยตั้ง เป็นสันติภูมิจิตขึ้นมา มันจะลัจธรรมอันนี้ ฉะนั้น ลัจธรรมอันนี้ ถ้าจิตมันสงบแล้วยกขึ้นสู่วิปัสสนา วิปัสสนานั้นคือวิปัสสนาปัญญาให้การรู้แจ้งในใจของตน

อวิชชาคือความไม่รู้ คือความมืดบอดของจิต เพราะมันมืดบอดมันถึงเวียนว่ายตายเกิด เพราะมันมืดบอดมันถึงลึกลงไป ถ้ามันสว่างแล้วมันจะไปทำไม ไม่ไปแล้ว ไม่ไป แล้วไม่ไป อยู่ตรงไหนล่ะ

ไม่ไปก็มีอุปปสรรค มีคุณธรรมอันนี้รองรับไว้ ถ้าจิตใจมีตบแต่งไว้แล้ว มันจะเห็นความแตกต่าง คุณติ สุขชะอวกาศ มันอยู่ในอวกาศ ไม่มีแรงดึงดูด แต่ถ้ามันเข้ามาในวงจรของโลก โลกคุณเข้ามาตกในโลกเลย

แรงดึงดูดของกิเลสไง แรงดึงดูดของอวิชชา เราไม่รู้เรื่อง มันคุณมาไว้บนหัวใจนี้หมดเลย แล้วเราประพฤติปฏิบัติเป็นอุปปสรรค มันไม่มีแรงดึงดูด มันสละ มันคายออก มันเป็นอิสรภาพทั้งหมด ถ้าเป็นอิสรภาพทั้งหมด นี่คุณธรรม ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประเสริฐที่สุด

ครูบาอาจารย์ท่านบอกว่า ไม่มีศาสดาในลัทธิไหนประกาศตนว่าเป็นพระอรหันต์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประกาศตนว่าเป็นพระอรหันต์ต่อปัญจวัคคีย์เลย “ไม่รู้ก็บอกว่าไม่รู้ เต็มใจรู้แล้ว จงเงี้ยวหลงฟัง” นี่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประกาศตนว่าเป็นพระอรหันต์ ลัทธิศาสนาอื่นไม่เคยบอก เพราะเขาไม่กล้าบอก ถ้าบอกแล้วลูกศิษย์ถามแล้วตอบไม่ได้ แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก ประกาศ เทวดา อินทร์ พรหมมาถามปัญหาได้ตลอด ถามได้ทั้งนั้น เพราะอะไร เพราะรู้จริงไง เพราะรู้จริงรู้ที่ไหน รู้จริงรู้ขึ้นมาจากใจของเรา

ฉะนั้น หัวใจของเรา เรามีศรัทธามีความเชื่อ ฟังธรรมๆ ให้มันคง ในเมื่อจิตใจของเรามีวุฒิภาวะขนาดไหน เราพยายามรักษาหัวใจของเราไว้ให้มันมั่นคงของเรา เราจะเดินหน้า เราจะไม่ถอยหลัง เราพยายามทำหัวใจของเราให้มีที่พึ่ง

เรื่องของร่างกายเจ็บไข้ได้ป่วยไปหาหมอ เรื่องของจิตใจ เราต้องมีสติปัญญา รักษาของเรา ไม่มีใครดูแลรักษาให้เราได้ เราต้องมีสติปัญญา รักษาหัวใจของเราเอง